

Arktis i ett förändrat klimat

Nordens roll i Europas
säkerhetspolitiska utmaningar

Rapport från Riksdagshuset den 8 maj 2009

Aldrig tidigare i modern tid har intresset för Arktis varit större än det är idag. Den globala uppvärmningen frigör nya väldiga områden för utvinning av gas och olja. Efterhand som den ekonomiska aktiviteten ökar så växer också olika länders anspråk i Arktis och därmed konfliktriskerna, då det fortfarande finns omstridda områden.

Under det kalla kriget var Norden ofta en konfliktämmande buffert mellan stormakterna. Men hur är det idag när flera av de nordiska länderna själva har betydande territoriella och ekonomiska anspråk i Arktis? Vad har Norden och EU för roller och möjligheter att agera - idag och imorgon?

För att belysa dessa och andra frågor genomförde Nordiska rådet och Föreningen Norden ett heldags-

seminarium kring säkerhetspolitiken i Arktis i ett förändrat klimat.

Seminarieret vände sig till politiker, journalister, lärare, organisationer samt allmänheten och avhölls i Riksdagens förstakammarsal den 8 maj 2009.

Seminarieret var en del av det svenska presidentskapet i Nordiska rådet 2009 och det arrangerades i anslutning till Europadagen, den 9 maj, i syfte att skapa en ökad uppmärksamhet kring den säkerhetspolitiska utvecklingen i Norden och övriga Europa. Seminarieret var också en del av Föreningen Nordens kampanj Norden och framtidens klimat. Vill du veta mer om Föreningen Nordens kampanj, se baksidan av denna rapport.

norden

Nordiska rådet

LETTERSTEDTSKA
FÖRENINGEN

Seminarieret kunde genomföras tack vare stöd av Folke Bernadotteakademins fredsmiljon, Nordiska rådets svenska delegation och Letterstedtska föreningen.

Denna rapport är sammanställd i juni 2009 och är en sammanfattning av de föredrag och diskussioner som förekom på seminarieret.

Rapporten är skriven av Jane af Sandeberg, bilderna är tagna av Torsten Hallberg och den grafiska formgivningen är gjord av Ramqvist & Co. Som ett appendix till rapporten ligger det avsnitt i studiecirkeln Norden och klimatet som berör Arktis. Introduktionen till studiecirkeln är skriven av Carl Eneroth. På sidan 17 finns länkar till olika hemsidor om Arktis. Rapporten får kopieras om den skall användas i undervisningssyfte. Dock förutsatt att materialets källa uppges. Seminarieret är även dokumenterat av STV24 och

Riksdagens webbarkiv: www.riksdagen.se/templates/R_ExternalPage_____3383.aspx.

Arktis i ett förändrat klimat

Nordens roll i Europas
säkerhetspolitiska utmaningar

Program

09.30 Samling - Kaffe serveras

10.00 Välkommen till konferensen

Nordiska rådets president Sinikka Bohlin och Föreningen Nordens ordförande Kristina Persson hälsar välkommen.

10.10 Vad är Arktis och vilka är aktörerna?

Forskare Annika E Nilsson, Stockholm Environment Institute, konferensens moderator.

10.20 Från kallt krig till global uppvärmning

En övergripande genomgång av den historiska utvecklingen i Arktis.

Professor Sverker Sörlin, KTH Stockholm, fd ordförande för Polaråret i Sverige.

10.45 Arktis i ett rättsligt perspektiv

En orientering om tvister och länders anspråk på territoriella områden i Arktis och dess risker för upptrappade konflikter.

Ambassadör Hans Corell, FN:s tidigare undergeneralsekreterare och rättschef.

11.10 Panelsamtal: The future of the Arctic – between old super-powers and new resources.

Lars-Anders Baer, ordförande för Samiskt parlamentariskt råd, generalmajor Michael Moore, försvarets utvecklingschef och Martina Krüger, koordinator för energi- och klimatfrågor i Norden, Greenpeace.

12.15 LUNCH

13.15 Norden – EU:s sista utpost i Arktis

Kommentarer kring vilket intresse EU har, eller borde ha, för de arktiska frågorna utifrån ett säkerhetspolitiskt perspektiv, för att trygga en fredlig utveckling i Nordens norra närområde.

Troms fylkesman Svein Ludvigsen, tidigare norskt statsråd med ansvar för bland annat det nordiska samarbetet.

13.45 Norden som konfliktdämpande aktör i Arktis – förlegad tanke eller förnyad realitet?

Reflektioner kring vilken roll som Norden och de nordiska länderna kan och bör spela under de kommande åren i nordområdena och Arktis.

Specialrådgivare Sverre Jervell, medarbetare till Norges f.d utrikesminister Thorvald Stoltenberg inför den sk Stoltenbergrapporten om framtida nordiskt samarbete i utrikes- och säkerhetspolitiken.

14.15 Kaffe

14.45 Panelsamtal kring Nordens och EU:s roll i Arktis som en ny säkerhetspolitisk arena

Anna Ibrisagic, ledamot i Europaparlamentet och dess utskott för utrikesfrågor, Jan Nyberg, departementsråd vid svenska UD och Svein Ludvigsen, Troms fylkesman.

16.00 Avslutning

Nordiska rådets president Sinikka Bohlin.

Förord

Intresset för Arktis är starkt växande idag. Det beror naturligtvis på att aldrig förr i historisk tid har istäcket varit så tunt som i år. Den mångåriga isen som tidigare utgjorde 35 procent av isen i Arktis är nu under 10 procent. Det gör årets istäcke till ett av de fem tunnaste någonsin. Detta är på väg att revolutionera förhållandena i Arktis och kräver stor uppmärksamhet från världssamfundet. Norden, som gränsar till Arktis har ett särskilt stort ansvar.

Den globala uppvärmningen frigör nya väldiga områden för utvinning av gas och olja. Enligt amerikanska geologer kan så mycket som en fjärdedel av världens ännu oupptäckta gas- och oljereserver finnas i Arktis. Till detta kommer förekomsten av stora mineralfyndigheter i nordöstra Sibirien, kanske också i andra delar av Arktis. Och allteftersom de ekonomiska aktiviteterna accelererar, växer också konfliktriskerna.

Avsmältningen öppnar också upp för snabbare fartygsvägar genom Nordostpassagen, Nordvästpassagen och kanske också rakt över Nordpolen. När det blir möjligt blir sjövägen mellan Nordamerika och Japan bara en tredjedel så lång som den är i dag. Därmed riskerar inte bara den säkerhetspolitiska spänningen att öka, den ökande ekonomiska aktiviteten och transportrörelserna kommer också att skapa stora problem för Arktis känsliga ekologi.

Så det finns starka skäl för Norden att engagera sig. Norden bör gemensamt ta ett starkare ansvar för vad som händer på Arktis. Tillsammans kan vi balansera de två dominerande stormakterna. Det vore bra för Arktis om Norden tog på sig en tuffare och mer pådrivande

linje. Respekten för människor och natur har av tradition starka förespråkare i Norden. Under det kalla kriget spelade vi ofta en roll av konfliktdämpare eller buffert mellan stormakterna. Frågan är vilken roll vi kommer att kunna spela i Arktis? Flera av de nordiska länderna har själva betydande territoriella och ekonomiska anspråk i Arktis. Just nu håller förhandlingarna på att gå in i slutskedet om vem som ska få suveräniteten över den Arktiska havsbotten. I dessa förhandlingar gör både Ryssland och Danmark/Grönland anspråk på Nordpolen som en del av deras kontinentalsockel.

Ytterst kommer frågan om klimatet att bli en fråga om folkstyrets, demokratins förmåga. Det finns djupa insikter nu om riskerna med den globala uppvärmningen och avsmältningen av isarna men finns det politisk vilja och förmåga att tillräckligt snabbt lägga om rodet så att katastrofer undviks? Därför är folklig dialog och engagemang i dessa frågor så viktiga. Och därför har Föreningen Norden en viktig roll att spela.

Kristina Persson
Ordförande för
Föreningen Norden

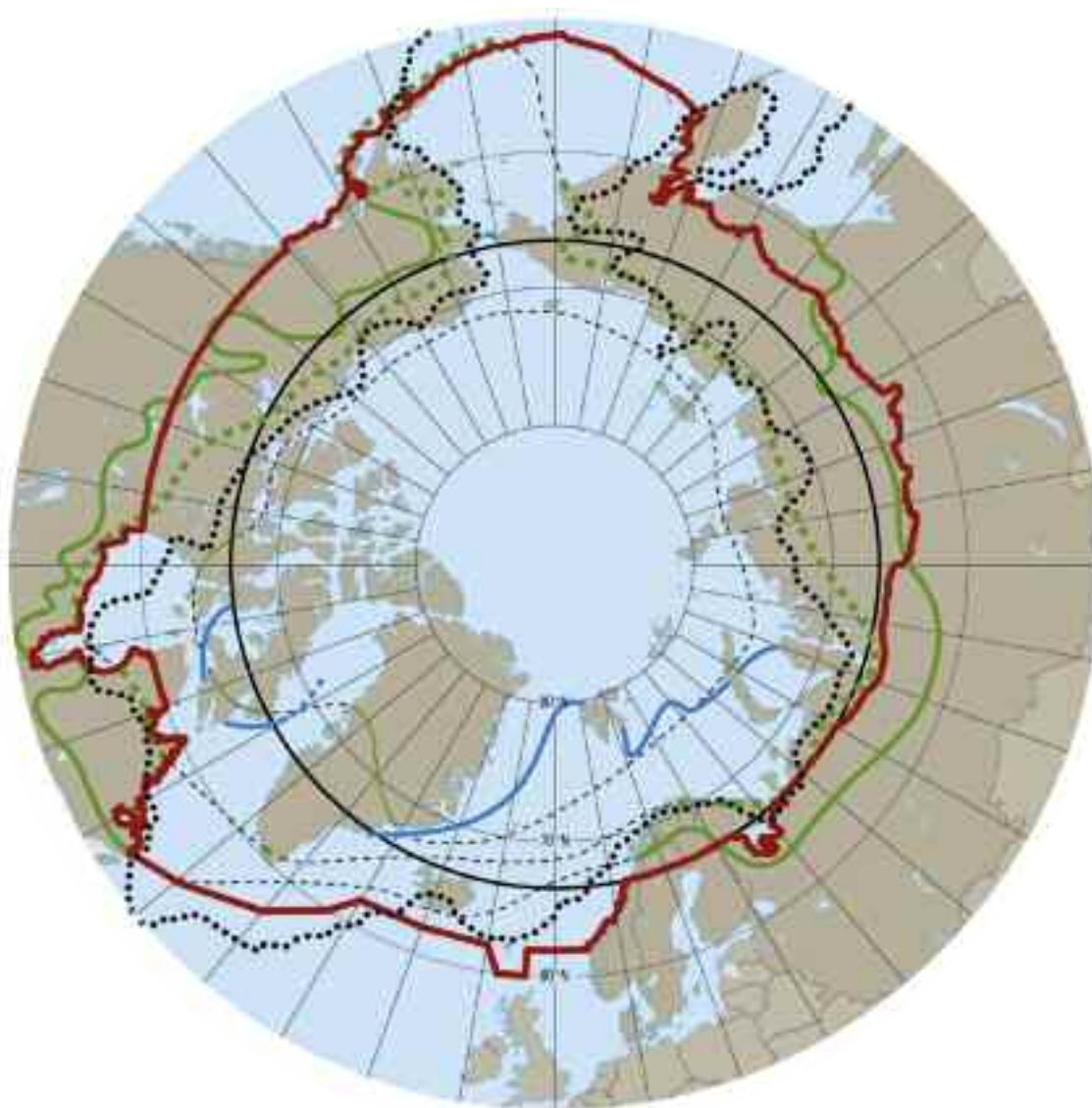

Och vad är då Arktis?

Arktis definieras på flera olika sätt. Vissa menar att området begränsas av den arktiska cirkeln runt Nordpolen, andra en linje om plus 10 grader Celsius i juli. En tredje tolkning är trädgränsen, en fjärde inbegriper den befintliga befolkningen. En femte tolkning fokuserar på unika miljöförutsättningar och en sjätte på Arktis som ett ekosystem.

Men oavsett hur området definieras pågår förhandlingarna om vem som ska få suveräniteten över de arktiska havsområdena och till de olje- och gasfält som ligger under havsbotten.

I Arktis bor idag fyra miljoner människor, varav nära två miljoner i Ryssland.

- Arctic Circle
- 10°C July isotherm
- Treeline
- Marine
- AMAP area

- Southern boundaries of the High Arctic and the subarctic delineated on a basis of vegetation
- High Arctic
 - subarctic

Källa: Arctic Monitoring and Assessment Programme

Förändrat Arktisklimat – såväl klimat som politik och kultur

Vi är alla intressenter i Arktis, både du och jag. Som konsumenter, föräldrar och förvaltare av världsarvet inför framtiden. På samma arena finns urbefolkningen, djuren och växterna, stormakterna, våra nordiska länder, EU, företag i form av både producer och transportörer, forskare, politiker, militärpakter med flera.

Arktis är en region som tidigare varit ganska ointressant. Men nu har världens intresse väckts. Orsakerna är främst två. Klimatet i Arktis har ändrats så dramatiskt att isen över Nordpolen kan försvinna om några år. Det betyder att nya kortare transportvägar kan öppnas. Detta påverkar ekosystemen. Samtidigt bedömer forskare att uppemot 25 procent av jordens utvunna olje- och gasfyndigheter finns under Arktis.

Det här betyder att miljön ställs mot ekonomin, stora länder ställs mot mindre, multinationella företag mot urbefolkning. Om man så vill. Eller så kan man säga att förändringarna skapar möjligheter för bland annat en helt ny arbetsmarknad samt förbättrad infrastruktur som kommer både lokalbefolkning och shippingindustrin till godo.

Arktis är något av a last frontier, bland de sista utforskade områdena på vårt klot. Nu är intresset väckt för detta område och saker sker snabbt.

- Det bor faktiskt människor i Arktisregionen, sade Sinikka Bohlin, Nordiska rådets president, då hon öppnade konferensen.

- Arktisområdets ekonomiska betydelse kommer att växa och intresset för regionen kommer därmed att öka. Exempelvis de stora fiskevattnen som finns i Arktis är av intresse för EU.

Arktis kommer också att bli en stor arbetsmarknadsregion som medför nya utmaningar.

- Vi är inte vana att orientera oss mot Arktis. Det krävs mycket kunskap för att utvecklingen ska gå

i rätt riktning så att hänsyn tas till såväl miljö och människor i Arktis, sade Sinikka Bohlin.

Sverige måste flytta upp Arktis på agendan!

Tydligare svensk politik och engagemang när det gäller Arktis samt en ny form för ett gemensamt ledarskap över nationsgränserna, multi-level governance. Det är vad som krävs inför framtiden, enligt Sverker Sörlin. Han är historiker och professor vid Kungliga Tekniska Högskolan, Stockholm, och ordförande för Polaråret i Sverige, 2007-2008.

Två helt olika bilder av Arktis illustrerade svårigheten att fånga Arktis som region. Den första visar en ensam isbjörn, den andra bilden visar två unga pojkar på Grönland invid sina mountainbikes. Vi behöver alla olika berättelser om Arktisregionen. Trots att de konkurrerar med varandra.

Norden är en stor nordatlantisk region. Fortfarande spelar de gamla rollerna in; att här har funnits två nordiska stormakter, Danmark och Sverige. Minnet av detta finns djupt i ländernas synsätt på sig själva och har länge spelat roll så väl politiskt som ekonomiskt.

Men situationen förändras när nya aktörer dyker upp som inte begränsas av landsgränserna. Och varken människor, kapital, miljöförsämringar eller transporter känner gränserna.

Tre observationer gör situationen besvärlig idag.

För det första främjar den nuvarande internationella legala regimen resursexploatering och motverkar hållbar utveckling. För det andra tar regimen inte hänsyn till intressen hos lokala befolkningar och särskilt inte minoriteter. Till sist riskerar kuststaternas överenskommelse i Ilulissat från 2008 att minska tillgängligheten i Arktis.

- Människor, kapital, miljöförstöring och transporter. Allt rör sig över gränserna.... Vi behöver hitta nya regimer för mellanstatliga samarbeten, Sverker Sörlin, professor vid KTH.

Ett aktivt försök att överbrygga de politiska konflikterna är det så kallade Polaråret som är ett

Sverker Sörlin och Annika E. Nilsson.

internationellt forskningssamarbete. De nordiska länderna har varit aktiva under de Polarår som hittills genomförts även om de mest har styrts av stormakterna.

När det gäller forskning har bland annat Ryssland satsat på forskning inom det geofysiska området och med en stor Arktisinstitution i nuvarande St Petersburg. I Ryssland är intresset för Arktis starkt och går långt tillbaka i historien. Även detta exempel visar svårigheterna som rör området, enligt Sörlin.

– Isflaksforskning utvecklades tidigt av ryssarna, vilket amerikanerna trodde var utplacering av missiler.

Men nu skapas en ny politisk spelplan.

– Isarnas smältning skapar möjligheter för nya handelsvägar och gör naturresurserna mer tillgängliga. Kina, Japan och Sydkorea har visat intresse i regionen och USA:s nya Arktispolitik presenterades i januari 2009. Också EU har visat ett ökat intresse och engagemang.

Sverige satsar på fyra områden när det gäller Arktis. Forskning och övervakning ska inriktas mer mot samordning av polarforskningens plattformar och infrastrukturer. Vi ska sträva mot en bättre integration mellan politik/diplomati och forskning/övervakning genom SAON, Sustaining Arctic Observing Networks. Till sist ska Sveriges roll stärkas i Polarforskningssekretariatet.

Under senare år har lokalbefolkningen engagerats mer och mer. Infrastruktur byggs ut och behövs för forskningen och även tvärtom.

– Men ännu återstår en fungerande, långsiktig samordning mellan infrastruktur och finansiering, menar Sörlin och fortsatte:

– Sverige har inte formulerat sin roll i EU:s nya Arktispolitik, inte flyttat upp frågorna på den egna dagordningen, regeringen har inte samordnat sitt agerande mellan departementen och inte tagit den naturliga ledarrollen vi borde ha som arktiskt EU-land.

En svensk nordpolitik skulle, enligt Sörlin, omfatta följande:

- en integration av EU:s Nordliga Dimension (signerad i Finland 1999) med den nya Arktispolitiken.
- fokus på invånare och samhällen i Arktis.
- bygg samarbeten mellan till exempel forskare, kultur och monitoring (övervakning).
- satsa kraftfullt på långsiktiga forskningsprogram.
- ompröva ILO-konventionen om urfolkens rätt.
- hävda tillgänglighet och öppenhet i Arktis.
- prova EU-tanken på en utvecklad internationell regim för arktisk resursutvinning.

Rättsliga konsekvenser av förändringarna

– Om jag var advokat skulle jag råda klienten att skaffa en försäkring, sa ambassadör Hans Corell. Klienten han talade om var mänsklig-heten.

Arktis måste lyftas till den högsta politiska nivån. Om området hamnar på stats- och regeringschefsnivå driver det forskning och utveckling framåt på alla nivåer.

Samtidigt måste den vetenskapliga forskningen nå politikerna så att de kan fatta så bra beslut som möjligt.

Vi måste också skapa en plattform för att kunna koordinera politisk aktion eftersom mycket kom-

Ambassadör
Hans Corell, FNs
tidigare under-
generalsekreterare
och rättschef.

*Hans Corell och
Kristina Persson.*

mer att hända när naturresurser börjar utvinnas i större utsträckning i Arktisregionen.

– Oljan, utan att alls politiskt kommentera detta, finns där och kommer att utvinnas, sade Hans Corell.

Detta, tillsammans med att vi om några år kommer att ha öppet hav över polen, kommer att ge rättsliga följder. Alla stater kommer att ha rätt att utnyttja en ny led vilket betyder att vi också måste ställa nya krav på fartygen. Ett exempel är så kallade double home, det vill säga dubbla skrov. Den tekniken finns redan idag.

– Den ryska flaggplanteringen på havsbotten saknar helt rättslig betydelse, Hans Corell, ambassadör och tidigare FN:s undergeneral-sekretare och rättschef.

Corell utgick från det som vi ser ske och vilka konsekvenser förändringarna kan få:

– Vi har en global uppvärmning, havsnivån stiger, öknarna sprider ut sig; detta är faktiska konsekvenser av klimatförändringarna och kommer att göra att folk tvingas flytta. Även detta får i sin tur rättsliga konsekvenser.

Globaliseringen förändrar också förutsättningarna för Arktis. Idag anser forskare till exempel att Grönland påverkas mer av globaliseringen än av miljöförändringarna.

Det finns internationella regler som gäller även Arktis men gränsdragningssvårigheterna blir ändå många när miljön förändras och tillgängligheten av naturresurser ökar. Havsrättskonventionen undertecknades 1982 och skapade tre organ; Havsbottenmyndigheten, Havsrättstribunalen och Kontinentalsockelkommissionen. Här finns en tydlig gränsdragning när det gäller 70 procent av vår glob, det vill säga haven. Ett av flera problem är dock att USA inte ratificerat konventionen.

Så har vi Ilulissatdeklarationen:

– Den skrevs under 28 maj 2008 och undertecknades av de fem arktiska strandstaterna Kanada,

Danmark, Norge, Ryssland och USA. Deklarationen lyfter fram havsrätten, vilken innehåller viktiga föreskrifter om rättigheter och skyldigheter.

Det betyder något förenklat att kuststaterna har vissa rättigheter men ska samtidigt arbeta för att skapa ett skydd för den marina miljön, värna friheten att navigera, stötta marin vetenskaplig forskning samt att annan användning av haven får ske.

Nordiska ministerrådet sammanträdde i Ilulissat i september 2008 och diskuterade resurser till lands och i havet, icke förnybara tillgångar, lokal utveckling samt Arktisforskning. Slutsatserna från konferensen sammanfattades i 45 punkter. Några av dem är att respektera gällande regler, se till att nya regler införs när det gäller fiske, utvinning av naturresurser, shipping inklusive turism, räddningsverksamhet med mera samt att förbättra administrationen av Arktis och stärka Arktiska rådet.

Parallellt pågår rättsliga processer kring utvidgning av de nationella territorierna. Rysslands ansökan om utsträckning av kontinentalsockeln lämnades in redan 2001, helt enligt reglerna. Ansökan är fortfarande under prövning. Den behandlas av Kontinentalsockelkommissionen vars sekretariat finns på FN:s rättsavdelning.

– Aldrig tidigare har någon ansökt utifrån dessa geografiska koordinater för Nordpolen. Den ryska flaggplanteringen på havsbotten saknar dock helt rättslig betydelse.

Även Danmark/Grönland hävdar att Nordpolen är en del av respektive länders kontinentalsockel. En norsk ansökan gäller ett område cirka 7 grader söder om polen.

Samarbetet på södra halvklotet när det gäller Antarktis skulle vi kunna dra erfarenhet av, menade Corell. I det området har inget enskilt land suveränitet. 45 länder har undertecknat ett fördrag om området söder om sextionde breddgraden, vilket skulle vara strax norr om Stockholm på norra halvklotet.

Det är bra att engagemanget ökar för Arktis men Corell varnar för krigsrubriker i media.

– Uttalanden av typen ”Striden om Arktis trappas upp” saknar helt relevans.

Michael Moore

Lars-Anders Baer

Arktis och framtiden – Norden kan skapa balans

Nya samarbetsformer över gränserna, ett mer aktivt Nordensamarbete samt krav på begränsning av användandet av fossila bränslen. Urbefolkning, Greenpeace och försvaret, de tre debattörerna stod för mycket olika förhållningssätt till Arktis.

Panelsamtalets deltagare var: Lars-Anders Baer, ordförande för Samiskt parlamentariskt råd, generalmajor Michael Moore, försvarets utvecklingschef samt Martina Krüger, koordinator för energi- och klimatfrågor i Norden, Greenpeace.

– **Globaliseringen är bra** för samerna. Men dagens scenario är osäkert även för oss. Vi är ett kort i ett större spel, inledde Lars-Anders Baer och menade att historien alltid tenderar att upprepa sig.

– Jag är kritisk till att det inte finns någon gemensam nordisk säkerhetspolitik. Vi behöver en gemensam nordisk strategi. Utan en sådan blir det ännu svårare för en grupp som samerna.

– Vi måste satsa på ny forskning om Arktis och se hur vi kan begränsa rätten att ta upp resurserna för att rädda oss själva, sade Martina Krüger.

I norr har det länge varit säkerhetspolitiskt lugnt. Men det kan ändra sig snart utifrån stormakternas agerande. Michael Moore:

– USAs makt har minskat något samtidigt som

andra aktörer, som Ryssland, Kina och Indien, blivit mer aktiva. Både säkerheten, tryggheten, möjligheterna och hoten beror mycket på hur stormakterna agerar.

När det gäller säkerhet och försvar var Michael Moore tydlig:

– De territoriella kraven är 100 procentigt avgörande vid konflikter. Andra intressen som spelar in för stormakterna är strategiskt viktiga resurser och handelsleder.

Ska vi utvinna de resurser i form av olja och gas som finns i Arktis överhuvudtaget frågade Greenpeaces representant.

– Vi måste satsa på ny forskning om Arktis och se hur vi kan begränsa rätten att ta upp resurserna för att rädda oss själva. Förändringarna i miljön sker nu snabbare än vad FN:s klimatpanel bedömt, sade Martina Krüger.

Hon menade att i Arktisområdet ställs säkerhetspolitik mot resurspolitik.

– Vilka signaler krävs för att stoppa samhället från att använda fossila bränslen? Sedan under tecknandet av Kyoto-avtalet kan vi till exempel begränsa CO2 utsläppen. Nu måste vi diskutera hur vi kan skapa fredade områden.

Krüger förslog också att man för Grönland tar fram alternativa ekonomiska incitament.

– Vi kan inte bara stirra oss blinda på att de vill bli fria från Danmark och utvinna oljan.

Men hur ska vi kunna stoppa Ryssland? Frågan ställdes av moderator Annika E Nilsson.

– Vi måste få dem att förstå att det är i deras eget intresse, svarade Martina Krüger.

Redan idag satsar Ryssland på utvinning av olja

– Vi är små nationer här i Norden och vi måste samarbeta, sade Michael Moore.

Martina Krüger

Annika E. Nilsson

och gas inom ett nytt fält i de samiska områdena. Området blir tre gånger så stort som det norska Snöhvit i Barents hav.

Moore svarade på Greenpeace förhoppning om Rysslands ändrade inställning.

– Jag delar inte optimismen om Ryssland, sade Moore och hakade så på det Lars-Anders Baer inledningsvis sagt.

– Vi är små nationer här i Norden och vi måste samarbeta. Vi marginaliseras om vi står ensamma. Samarbete gör oss däremot starka och till en intressant aktör. Vi har i och för sig olika intressen och ambitioner. Men jag tror på det nordiska samarbetet även om det inte är någon quick fix eller snabb resa.

Men vi måste vidga våra vyer:

– Ibland behöver man mer hårdhänt bevakning. Det är bra att vi i Norden tvingas se vidare. Vi har stirrat oss lite blinda på Östersjöregionen.

Island fördes så in i diskussionen genom Moores oro sedan USA lämnat Keflavikbasen.

– Nu är det ett militärt vakuum över Island. På sikt är det omöjligt.

Fler efterlyste ett större svenskt engagemang och även från EU. Ambassadör Hans Corell tog upp trä-

– Vi behöver nya samarbetsformer mellan stater och urbefolkning. På det sättet kan vi ta mer plats i debatten, sade Lars Anders Baer.

den från åhörarpplats:

– Få svenskar är idag aktiva i Arktis. När det gäller EU är man part i havsrättskonventionen men borde skärpa sig när det gäller fisket. I Barents hav finns stora mängder torsk och risken för rovfiske är stor.

Sammanfattningsvis lyfte de tre debattörerna fram vad som behöver göras inför framtiden.

– Vi behöver nya samarbetsformer mellan stater och urbefolkning. På det sättet kan vi ta mer plats i debatten, sade Baer.

– Nordens roll är att tillsammans med Kanada balansera och stabilisera i regionen mellan en supermakt och en stormakt, sa Moore.

– Vi måste arbeta med opinionsbildning för marina reservat och för en aktiv övergång från fossila bränslen till förnybara resurser, sade Krüger.

Norden – EU:s sista utpost i Arktis

– Vilket förhållande ska EU ha till Arktis med ett säkerhetspolitiskt perspektiv? Idag har vi ett globalt fokus som vi inte haft tidigare.

Denna nyckelfråga ställdes av Troms fylkesman Svein Ludvigsen, tidigare bland annat fiske- och kustminister i Norge

Arktis ger oss sju utmaningar, framhöll Svein Ludvigsen: De handlar om klimatförändringarna, de stora energi- och fiskeresurserna, okända marina mineraler, geopolitik och framtida suveränitet, befolkningsutvecklingen samt kompetens.

Svein Ludvigsen

– Kompetens är redan efterfrågad och vi satsar stort på utbildning och forskning i nordområdet. Och Troms har ett annat perspektiv så långt

norrut samtidigt som miljöförändringar redan märks tydligt här.

– Oavsett orsakerna sker förändringarna. Glaciären norr om Troms minskar snabbt och det får konsekvenser, vi ser att husen närmast havet ligger för lågt.

Svein Ludvigsen pekade samtidigt på möjligheter som förändringarna skapar och den eviga drömmen att segla genom nordost- och nordvästpassagerna.

– Nästa år ska ett tyskt rederi trafikera genom nordvästpassagen, är det tänkt. De nya passagerna minskar avstånden mycket.

Miljön trängs på dagordningen med de icke utforskade men möjliga naturresurserna. Norge har intressen på flera områden, inte bara olja och gas.

– Barents hav är ett enormt matfat. Och Norge är redan idag världens näst största exportör av fisk efter Kina.

Framtiden kommer att kräva nya internationella regler för fisket men också användning av nya produkter. Ludvigsen talade sig varm för till exempel enzymer från torsklever och lim från sjöanemoner. Det sistnämnda kan användas vid operationer istället för stygn.

Men Norge känner också oro inför säkerheten kring utvinningen och transporten av framtida oljeutvinningar. Han påminde om att olyckan med Exxon Valdes utanför Alaska skedde på samma breddgrad som Troms.

En huvudfråga är enligt Ludvigsen att EU måste ta ställning till hur beroende de ska vara av rysk energi i framtiden.

EU – och USA – kommer att behöva betydligt mera olja och gas i framtiden. Ryssland har idag 70 procent av oljeresurserna och 90 procent av gas-

– Vi vill visa att det genom teknisk utveckling går att utvinna resurserna med hänsyn till miljön Har vi råd och etiskt rätt att inte utveckla resurserna i Arktis?, Svein Ludvigsen, Fylkesman i Troms, Norge.

resurserna i nordområdet. Giganten är det nya Stochmanområdet som hittades 1988. Att kommersialisera ett fynd av den omfattningen tar cirka 20 år. Dessa faktum skapar problem, menade Ludvigsen.

– Vilka strategiska utmaningar ger det stora beroendet av rysk olja och gas i framtiden för EU och respektive regering?

Utvecklingen sker idag snabbt i Nordnorge mot en säkrare och effektivare teknologi.

– Sverige behöver följa med denna utveckling. Utmaningen för oss är att samtidigt som den snabba utveckling sker också skydda det marina systemet, sa Ludvigsen.

Han nämnde den norska beredskapen att stänga in ett skadat och läckande fartyg i en fjord, stänga till fjorden för att därefter rensa den. Det gör det möjligt att ta hand om en olycka på öppet hav.

– Men vi måste också fråga oss hur länge vi ska tillåta farliga och riskfyllda transporter i känsliga områden.

Norge står utanför EU samtidigt som EU är landets viktigaste marknad för havsmat. Norge är dock internationellt sett litet inom petroleumsektorn, konstaterade Svein Ludvigsen. Men oljan gör att Norge ”har råd att stå utanför”.

Dags för nytt säkerhetstänkande i Norden

– Vi måste ta ett större ansvar själva i Norden. Orden kom från Sverre Jervell och han utgick i sitt resonemang från Norges reaktion på att USA så snabbt lämnade Keflavikbasen på Island.

Han är specialrådgivare och medarbetare till Norges fd utrikesminister Thorvald Stoltenberg i den så kallade Stoltenbergrapporten om framtida nordiskt samarbete i utrikes- och säkerhetspolitiken.

Sverre Jervell

– **Vi är oroade över att USA:s engagemang i Norden minskat. Vi vill inte vara ensamma med Ryssland.** Historiskt sett har Sverige inte varit särskilt synligt eller engagerat, vilket går tillbaka till kalla krigets dagar. Men utvecklingen i Arktis ger Norden en ny roll i EU.

Sverre Jervell menade att Arktis samtidigt är ett laboratorium och objekt för klimatförändringar, en energiprovinc och ett transitområde för energi till Europa. Samtidigt får området en helt ny roll med utgångspunkt för möjlig skeppstrafik genom Arktis. Det skapar en nordisk länk till Arktis.

– Vi är oroade över att USA:s engagemang i Norden minskat. Vi vill inte vara ensamma med Ryssland.
Sverre Jervell

Han efterlyste ett helt nytt perspektiv och illustrerade det med att vända på kartan och utgå från Barentsregionen.

– Vi ställer krav på de övriga nordiska länderna att övervaka det som sker i vårt luftrum och i våra havsområden. Vi måste utveckla ett nordiskt säkerhetstänkande. Vi är präglade av historien men måste frigöra oss från den.

Den så kallade Stoltenbergrapporten är en utgångspunkt som Norge skapat för ett nordiskt samarbete i utrikes- och säkerhetspolitik. Rapporten består av 13 korta och konkreta förslag som är

processorienterade och som presenterades i februari i år.

I korthet handlar punkterna om nordiskt samarbete om arktiska frågor som klimat, isbrytning (idag ryskt monopol), arktisk militär kompetens och sjöräddning. Vidare att samarbetet även ska omfatta luftförsvaret över Island, havsövervakningssystem, skapande av en gemensam marin insatsenhet, satellitsystem för övervakning och kommunikation och en nordisk amfibieenhet med arktiskt kompetens för räddningsaktioner.

Den sista av de 13 punkterna är enligt förslaget en nordisk solidaritetsförklaring. ”Hur vi ska agera om något av de nordiska länderna blir utsatt för press eller angrepp.”

– Säkerhetspolitiskt är Stoltenbergrapporten ett dramatiskt förslag. Huvudtanken är att alla i Norden är med och tar ansvar. Men vi behöver en ny mental karta över Norden och nordisk säkerhet, sammanfattade Jervell.

Arvet sedan Sveriges stormaktstid hänger kvar mentalt och gör till exempel att Stockholm är mer orienterat mot Finland än västerut.

– Norden kan ha en dämpande roll mellan USA, Kanada och Ryssland. Men det kommer att bli ett spel. Vi kan vara med men det förutsätter att Norden spelar samma roll.

– Vi behöver ett nytt nordiskt fokus, sammanfattade Jervell.

Arktis – ny säkerhetspolitisk arena

Arktis behöver vårt nordiska engagemang. Även om många av frågorna inför framtiden blev utan svar var alla i det avslutande panel-samtalet eniga om att vi behöver engagera oss mer - på alla nivåer.

Panelen bestod av Sinikka Bohlin(S), ledamot i Sveriges riksdag, Anna Ibrisagic(M), ledamot i Europa-parlamentet och dess utskott för utrikesfrågor, Jan Nyberg, departe-

mentsråd vid svenska UD samt Svein Ludvigsen, Fylkesman i Troms.

Norrmännens initiativ med Stoltenbergrapporten har definitivt förändrat debatten kring det nordiska samarbetet.

– Försvarspolitik ingår idag inte i det nordiska samarbetet. Det här är första gången det lyfts av utrikesministrarna och en process har satts igång, sade Sinikka Bohlin.

– Förändringen av bilden varifrån hotbilden kommer har nu blivit mer intressant eftersom det

Från vänster: Svein Ludvigsen, Anna Ibrisagic, Jan Nyberg, Sinikka Bohlin.

inte längre bara är en säkerhetsfråga. Ekonomin spelar också stor roll för att lyfta frågan, sa Anna Ibrisagic.

Anna Ibrisagic fortsatte tala kring bredden i EU-parlamentet, som är bra men som också gör arbetet svårt.

– Om Arktis delvis blir isfritt kommer nya krav att ställas: Den förkortade restiden har diskuterats mycket i EU-parlamentet. Det har fördelar samtidigt som trycket blir hårt i passagen. Hur ska vi utveckla säkerheten och vilka risker är vi beredda att ta? Bredden är stor inom parlamentet. Miljö-

– Mycket kretsar kring Ryssland och hur de använder energin för att driva på eller hävda politiska mål, Anna Ibrisagic, (M) ledamot i Europaparlamentet och dess utskott för utrikesfrågor.

partiet kräver att inget ska utvinnas på 100 år inom Arktisområdet medan andra säger att vi inte har råd att *inte* utveckla området.

EU:s dilemma blir tydligt också i en fråga som säljakten:

– EU:s beslut om begränsning av jakten är ett hårt slag mot inuiterna. I Sverige får vi döda 200 sälur varje år men vi får samtidigt inte ta tillvara någon del av kropparna utan ska bara gräva ner dem. Inuiterna har alltid tagit vara på hela sälkroppen. Alla sidor måste belysas i en debatt så att även länder i andra delar av Europa förstår, sa Anna

Ibrisagic.

– Bryssel är bra i stora principfrågor men dåliga i detaljer, kommenterade Lars-Anders Baer från publiken.

Klimatförändringarna blir de stora drivkrafterna och det kommer att påverka intresset enormt exempelvis när det första fartyget kan gå över polen. De nya möjligheterna för sjöfarten skapar också nya frågor. Jan Nyberg:

– Säsongen blir kort för sjöfarten. Säkerhetskraven på fartygen måste öka och gälla alla.

– För att kunna påverka IMO, den internationella marinorganisationen, måste alla nordiska länder och EU utöka sitt tryck, tillade Sinikka Bohlin.

Norge har satsat stort på ökad säkerhet längs kusten.

– För att kunna göra det krävs goda säkerhetsanalyser och att vi ser hela sammanhanget. Vi kan heller inte gå tillbaka till roddbåtar utan vi måste

– Jag efterlyser handlingspunkter för Arktis från svensk sida, Sinikka Bohlin (S), riksdagsledamot Sveriges riksdag.

inse att ökar risken på ett ställe minskar den samtidigt någon annanstans, sa Svein Ludvigsen.

Det är tydligt att drivkrafterna i de nordiska länderna är mycket olika. Exempelvis vill Sverige minska beroendet av fossila bränslen medan Norge vill utvinna mer olja och gas.

– Vi vill visa att det genom teknisk utveckling går

att utvinna resurserna med hänsyn till miljön. Alternativet är självklart att hitta alternativa energikällor men den ekonomiska utvecklingen i petroindustrin gör det svårt att satsa på alternativ, menade Svein Ludvigsen.

– Mycket kretsar kring Ryssland och hur de använder energin för att driva på eller hävda politiska mål, framhöll Anna Ibrisagic.

– Säkerhetskraven på fartygen måste öka och gälla alla, Jan Nyberg, departementsråd vid svenska UD.

– Vi måste anpassa oss till det snabbt förändrade Arktis och hur vi ska kunna bromsa utvecklingen. Att göra ett moratorium blir också svårt eftersom här redan bor människor. Vi vet fortfarande väldigt lite om ekosystemen i haven och hur de redan förändrats. Jag efterlyser handlingspunkter för Arktis från svensk sida, sa Sinikka Bohlin.

UD arbetar mycket med Östersjösamarbetet nu men till hösten, då Sverige blir ordförande i

Barentsrådet, kommer en strategi att tas fram av UD, berättade Jan Nyberg.

– Vi uppfattar att det svenska näringslivet är mer intresserat av vår region nu. Det gör att politikererna måste engagera sig också, sa Svein Ludvigsen.

– Eftersom de ekonomiska intressena är så stora kommer intresset för regionen att öka. Det kommer att bli en stor arbetsmarknadsregion i framtiden, menade Sinikka Bohlin och kommenterade också riskerna för barackområden och snedvriden demografi och könsfördelning.

– Energittillgången i världen i övrigt kommer att spela in och hur snabbt isen smälter. Arktis blir en del av den globala utvecklingen, ansåg Anna Ibrisagic.

*Deltagare från Västra
Götaland Kjell Delvret, Gunn
Wallin, Karl-Axel Wikström.*

Läs mer

Föreningen Norden www.norden.se

Nordiska Rådet www.norden.org

Global utmaning www.globalutmaning.se

www.un.org/Depts/los/index.htm – FN:s havsrättsenhet

www.havc.se – Hans Corells egen hemsida, gå in under Selected material och därefter The Arctic, särskilt The Arctic: An opportunity to Cooperate and to Demonstrate Statesmanship.

www.svd.se/naringsliv/varlden/artikel_2730631.svd

www.svd.se/nyheter/utrikes/artikel_2758119.svd

www.dn.se/nyheter/vetenskap/nordpolsis-rekordtunn-1.839549

www.dn.se/arktis

www.arenanorden.org

www.arctic-council.org

www.ipy.arcticobserving.org

www.riksdagen.se/templates/R_ExternalPage_____3383.aspx

www.norden.org/webb/news/news.asp?id=8562

Studiematerial om Arktis

Arktis är hetare än någonsin. En del forskare hävdar att Arktis är isfritt sommartid redan 2013, inte 2030 som FN:s klimatpanel förutspådde i rapporten från 2007. Den snabba avsmältningen aktualiserar en rad frågor kring Arktis som vi ännu inte vet svaret på, frågor kring bland annat klimat, ekologi, turism, fiske, olja, säkerhet, folkstyre, ursprungsbefolkningen och globalisering.

Gwynne Dyer, journalist och författare bakom den uppmärksammade boken "Climate Wars" lyfter fram Arktis som ett tydligt exempel på hur klimatförändringar föder varandra genom återkoppling. När den vita isen smälter reflekteras mindre solljus. Istället absorberar det svarta havet solljuset i ökad utsträckning. Det höjer vattentemperaturen vilket påskyndar avsmältningen och bidrar till att på sikt destabilisera landisen på Grönland, stort som 2 gånger Sverige. När den isen smälter riskerar världens kuststäder att hamna under vatten. Redan idag är antalet flyktingar från naturkatastrofer fler än alla andra kategorier flyktingar tillsammans.

Arktis är en viktig indikator på hur snabbt klimatförändringarna sker, men skulle också kunna vara ett exempel på hur världens länder samarbetar för att lösa klimatkrisen. Är du intresserad av att läsa mer och diskutera Arktisfrågan med andra?

Ta del av ett studiematerial om "Norden och klimatet" och "Norden och klimatpolitiken" som Föreningen Norden lanserar i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan och Global Utmaning. En av studieträffarna handlar om "Arktis: en ny spelplan", andra träffar tar upp nordisk uppvärmning, opinionsbildning och förhandlingsspelet kring klimattoppförhandlingarna i Köpenhamn.

Delta i den nordiska klimatdebatten på ArenaNorden.org. Här hittar du utan kostnad dagliga nyheter, rapporter, kommentarer, debattforum, expert, studiematerial och e-kurser. Ingen kan göra allt, men alla kan göra något. Att lära sig mer är ett steg på vägen.

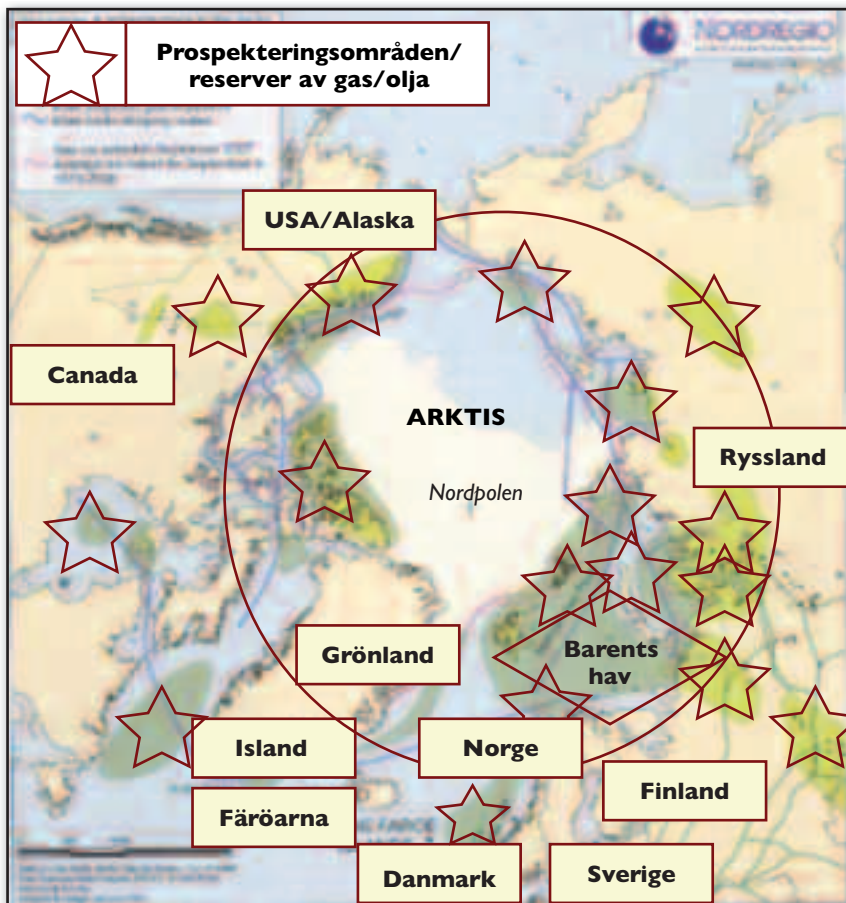
Varmt välkommen att fördjupa ditt intresse kring Norden, Arktis och klimatet!

/Mats Wallenius
Föreningen Norden
www.arenanorden.org

Norden och klimatet

Ny spelplan: Arktis

Strategiskt viktig i jakten på naturresurser

Andra studieträffen

“Norden och klimatet” är ett studiematerial med fyra träffar som behandlar klimatfrågan ur ett nordiskt perspektiv. Materialet ingår i ett bildningsprojekt lanserat av Föreningen Norden, Studieförbundet Vuxenskolan och Global Utmaning med finansiering av Nordiska ministerrådet.

Den andra studieträffen handlar om den nya spelplanen Arktis och presenterar ett par uppgifter att studera vidare. Välj själv vilka du vill diskutera vidare i studiegruppen. Ett par utvalda uppgifter markerade med en asterisk (*) fördjupas i e-kursen du finner på ArenaNorden.org.

Förutom studiematerialet “Norden och klimatet” finns studiematerialet “Norden och klimatpolitiken.”

Klimatförändringar medför att över gränserna för staterna kring Barents hav blir isfritt året om. Arktis.

Det ställer nya krav på samarbete

Bild: *Journal of Nordregio*, no 4. volume 7, 2007

ORD ATT LÄGGA PÅ MINNET - KLIMATRÄTTVISA

FN:s förra generalsekretare, Kofi Annan, talade i Tällberg Forum 2008 om “climate justice”, klimaträttvisa. Han menade att den största smällen för historiska utsläpp av koldioxid i norr får befolkningen i kustnära, tätbefolkade länder i syd ta genom extrem torka, översvämningar och höjd havsnivå, sannolikt inom ramen för detta sekel. Även befolkningen i

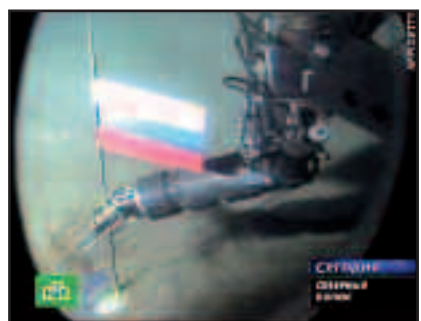
Arktis påverkas. Klimatfrågan handlar således inte bara om politik, utan har också en moralisk dimension. Häri ligger sprängkraften.

Al Gore menar att när klimatfrågan omdefinieras till en moralisk fråga blir det en verklig skillnad, som i medborgarrättsrörelsen i USA på 1960-talet. Tror du på en liknande utveckling?

* FORSKA VIDARE OM ARKTIS OCH SÄKERHETSPOLITIK

Ovanpå isen: Hotad isbjörn symboliserar global uppvärmning

Under isen: Ryssland planterar sin flagga under Nordpolen

I media symboliserar den hotade isbjörnen klimatförändringen i Arktis. Under istäcket sker en geopolitisk kamp om rättigheter att exploatera naturresurserna i Arktis.

Om Ryssland planterat sin flagga under Nordpolen under kalla krigets dagar hade det varit en handling av politisk och militär betydelse. Med återinförd kapitalism i Ryssland handlar reaktioner från andra stater idag mer om att säkra möjligheter till internationella affärer.

Ett exempel är Stockman fältet. Efter ett inledande nej fick norska *StatoilHydro* och franska *Total* till slut ja för ett samarbete med ryska *Gazprom* om att utvinna olja och gas i kalla djupa vatten. Det kan snart bli en realitet i takt med att isen smälter för fler områden i regionen.

I början av 2000-talet är Arktis en stabil och fredlig region utan krig och väpnade konflikter. Åtta arktiska länder (Kanada, Danmark, Finland, Island, Norge, Ryssland, Sverige och USA) delar på en region med ökad strategisk betydelse. Vissa hävdar att 20-25% av världens oupptäckta olje- och gasreserver göms här.

Det växande behovet av att säkra tillgången till energi motiverar emellertid ökad militär närvaro i regionen. Parallellt växer massturismen i takt med bättre kommunikationer, infrastruktur och boende.

För kuststäder i Arktis-regionen medför uppvärmningen dock problem, som erosion på kort sikt och höjd havsnivå i ett längre perspektiv. Vidare medför borrhning och transport av olja i isiga vatten en risk i sig p g a den känsliga natur i Arktis.

Källa: *Journal of Nordregio*, no 4. volume 7, 2007 Bild: Wikipedia Commons & Getty

STUDERA ARKTIS HISTORIA UNDER DE SENASTE 100 ÅREN

1. Lomonosovåsen

Ryssland hävdar att Lomonosovåsen är en förlängning av sitt kontinentala territorium, vilket skulle ge dem rätt att utöka sin ekonomiska zon (år 2001).

2. Nordpolen

Ryssland planterar en flagga under Nordpolen på 4000 meters djup och gör anspråk på dess olje- och gasreserver (2007).

3. 370-km linjen

visar hur långt staterna accepterat att den ekonomiska zonen sträcker sig. Inom denna zon kan de fritt utnyttja naturresurserna.

4. Ryskt markanspråk

Ryssland vill säkra sina strategiska, ekonomiska, vetenskapliga och militära intressen i Arktis.

Källa och bild: : BBC News Europe

FLERA DEFINITIONER AV EN OCH SAMMA REGION

Arktis kan definieras på flera sätt. Vissa förespråkar den arktiska cirkeln runt Nordpolen, andra en linje om plus 10 grader Celsius i juli. En tredje tolkning är trädgränsen, en fjärde inbegriper den befintliga befolkningen. Den femte tolkningen fokuserar på unika miljöförutsättningar och en sjätte på Arktis som ett ekosystem.

Källa: Nordregio Bild: Wikipedia Commons

*TA REDA PÅ MER OM ARKTIS OCH KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

Fotograf Mireille de la Lez och skribenten Fredrik Granath har tillbringat månader varje år sedan år 2000 på Arktis. I isande kyla och

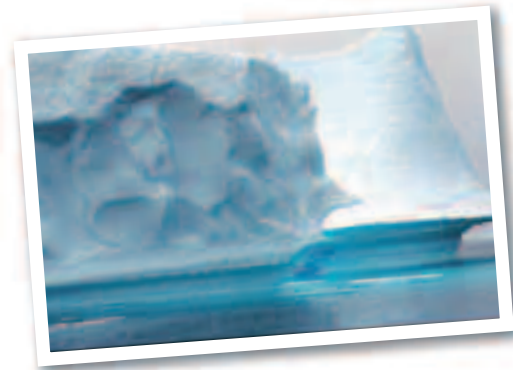
Istäcket runt Nordpolen har minskat med en femtedel sedan 2005.

storslagen skönhet har de dokumenterat en hotad värld.

Medeltemperaturen har ökat nästan dubbelt så mycket på Arktis som i resten av världen. Albedo-effekten är en orsak. Snö reflekterar solstrålar. Mörkt vatten suger åt sig solvärmen. Med mindre is följer snabbare uppvärmning.

- För tre år sedan, berättar Fredrik, trodde man att Ishavet skulle vara isfritt sommartid om trettio, fyrtio år. Nu förutspår många forskare att det handlar om tre, fyra år. Där vi åkte skidor och snöskoter för fem år sedan åker man båt nu.

Isbjörnarna är helt beroende av havsisarna. Honan går i ide för att föda sina ungar på land. Där fastnar hon om isen inte räcker ända fram. Det innebär månader utan mat. På isen har hon sin

basföda: sälen. Ibland blir isbjörnen kvar på isen och kan inte ta sig i land för att föröka sig. Det förekommer att honor försöker föda på isen. En is som är i ständig rörelse och bryts upp. Ungarna överlever inte på den havsisen.

Källa: En hotad värld, DN (14 sep, 2008) Bild: Wikipedia Commons

SÖK UPP NY TEKNIK SOM HALVERAR OLJEFÖRBRUKNINGEN

I fyra fall av fem är fossila bränslen som olja, gas och kol alltjämt den primära energikällan. Om sjötrafiken ökar i norr när Barents hav blir isfritt behövs andra alternativ för att minska koldioxidutsläppen i regionen, liksom utsläpp av försurande svaveloxider och övergödning från kväveoxider. Här följer exempel på ny teknik som

sammantaget kan halvera oljeförbrukningen till havs, när den fungerar som det är tänkt.

Vågkraft

Som delfinens stjärt omvandlar horisontala fenor under fören vågornas upp- och nedfärd till drivkraft. Bränsleförbrukning: ingen alls.

Skärmflyg

Flera hundra meter ovanför fartyget seglar ett skärmflyg där vinden är som starkast. Dragkraften är upp till fem gånger större än konventionella segel. Användbara på 60% av världens fartyg. Skärmflyget sköter sig själv. Bränsleförbrukning: -50%.

Mikrobubblor

Luften fångas upp, pressas ihop och sprutas ut över skrovet via små hål nära stäven. När båten rör sig pressas bubblorna bakåt och lägger sig som en film över skrovet. Det minskar friktionen och ökar farten. Bränsleförbrukning: -12%.

Luftficka

Fartyget byggs med håligheter under skrovet. Dit pumpas luft som bildar ett glatt lager mellan skrov och vatten. Bränsleförbrukning: -15%.

Källa: Nicole Hiessman & Annika Nilsson, "Sjöfartens utsläpp kan halveras", DN. Bild: Cemus, Uppsala Universitet

Isbrytare Bild: Wikipedia Commons

BARENTS HAV KAN BLI ISFRITT SOMMARTID REDAN ÅR 2013

Vattendjupet i Barents hav varierar mellan 10 och 100 meter. Här passerar Golfströmmen med sitt salta varma vatten mot centrala Arktis och tar med sig sötvatten i form av isberg och smält is tillbaka. De varmare vattenmassorna från Atlanten kommer att göra Barents hav isfri året om.

Källa: Wikipedia Bild: www.rsmunso.se

*UNDERSÖK VAD HÅLLBAR TURISM I ARKTIS BETYDER

Sameflaggan
(ovan)

Bild: Inuit child on Flickr (ovan);
sameflagga (mitten); ren (under)
Wikipedia Commons

Sedan 1995 har istäcket på Grönland sjunkit med 100 meter. För 20 år sedan var bukter och vikar överfrusna till juli månad. Nu är de farbara i april/maj. Det öppnar upp för turismen. Hundsläde och isfiske står på programmet under höst/vinter. Under vår/sommar erbjuder inuiterna turisterna att följa med på säl- och isbjörnsjakt. Klimatförändringar skapar nya möjligheter.

“Man kan säga att inuiterna på Grönland är tidiga anpassare till klimatförändringarna”, säger Jaqueline McGlade, chef för den europeiska miljömyndigheten. “De satsar på en hållbar turism som stärker deras traditioner och respekterar det arktiska landskapet.” Sälar skjuts inte för nöjes skull. Skinnen används för kläder, köttet för mat och fiskoljan för att laga mat. Ingen del går till

spillo.

Ursprungsbefolkningen har överlevt i årtusenden genom sin anpassningsförmåga till extrema klimatförhållanden. Idag är de en minoritet. Politiska beslut att befolka en region och därmed säkra tillgång till förnyelsebara och fossila resurser har lett till ett inflöde av “nykomlingar”. De kan också ses som en del av en moderniseringsprocess. Ekonomiska och sociala system exporteras från söder till norr, en ambition från 1900-talets början som intensifierades efter andra världskriget.

Ser man till hela Arktis bor befolkningen i huvudsak i de nordiska länderna, nordvästra Ryssland och Alaska. Arktis befolkas av 4 miljoner personer.

Källa: Journal of Nordregio, no.4, vol. 7, 2007, International Herald Tribune;

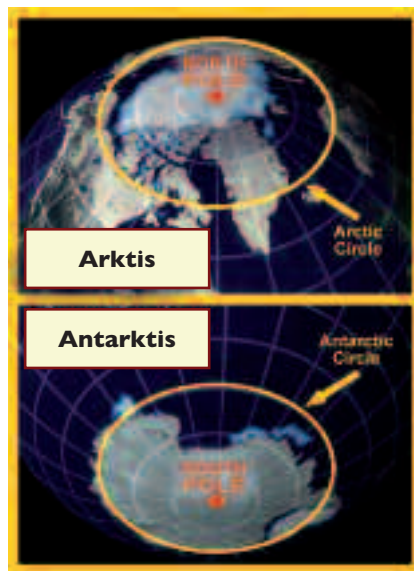
PRESENTERA ETT RESULTAT FRÅN INTERNATIONELLA POLARÅRET

Omkring 50 000 forskare från 70 länder var engagerade (till en kostnad av 1,5 miljarder dollar) i världens största forskningsinsats: Internationella Polaråret (2007/2008)

Varför studera polarregionerna?

Hela det globala klimatet regleras i stor utsträckning av vad som sker vid polerna. Här kan man snabbt och tydligt avläsa globala miljöförändringar. I Arktis och på Antarktis finns unika arkiv över hur klimatet på jorden sett ut för flera hundra tusen år sedan.

Källa: www.ipc.se
Bild: www.windows.ucar.edu

Under det Internationella Polaråret integreras hälsa, välfärd och rättighetsfrågor med diplomati och säkerhetspolitik. Här får samhälls- och kulturvetenskap samverka med geofysiska och ekologiska discipliner.

Polarforskningen handlar om att:

- utreda miljösituationen i polarområdena
- förstå tidigare och förutse framtida förändringar
- se sambanden mellan det polära och globala klimatet
- ta ny vetenskap till polarområdena
- observera jorden och rymden från polerna
- undersöka polarsamhällenas hållbarhet

Källa & Bild:
www.ghgprotocol.org

ORD ATT LÄGGA PÅ MINNET - “GREENHOUSE GAS PROTOCOL”

Detta protokoll är det mest använda redovisningsverktyget för regeringar och företag att förstå, kvantifiera och hantera utsläpp av växthusgaser. GHG-protokollet är ett samarbete mellan “World Resources Institute” och “World Business Council for Sustainable Development”.

ÄR DET INTE BRA ATT ARKTIS BLIR MER TILLGÄNGLIGT?

När isen i Arktis smälter öppnar det nya leder för sjöfarten, möjliggör ökad turism och gör det ekonomiskt lönsamt att utvinna olja och gas ur havsbotten. Samtidigt ställs miljön mot ekonomi, globala företag mot ursprungsbefolkningen. Ismältningen har gått långt fortare än vad de flesta forskare anade bara för ett par år sedan. Det finns få ställen på planeten där klimatförändringarna är så tydliga som på Arktis.

Föreningen Norden arrangerade i maj 2009 konferensen "Arktis i ett förändrat klimat" i samarbete med Nordiska Rådet och Global Utmaning. För en sammanfattning, besök: ArenaNorden.org.

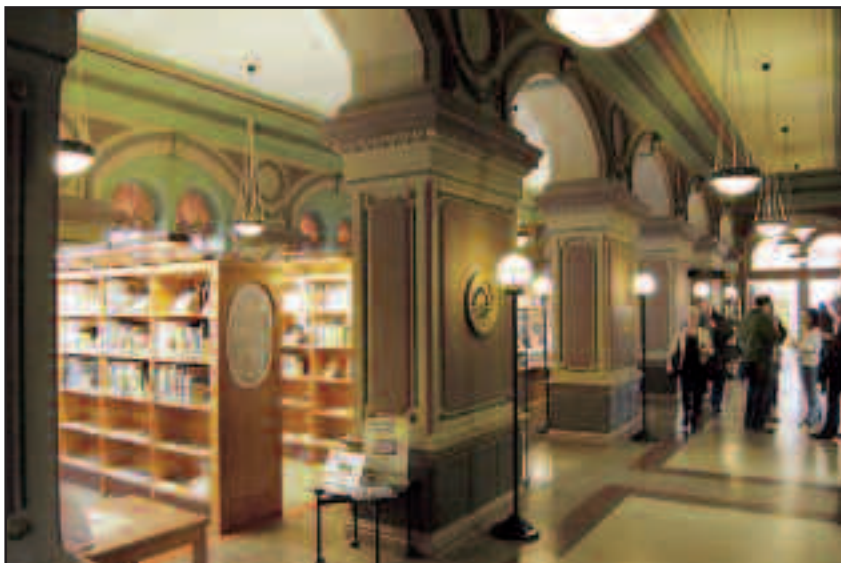
DISKUTERA NY SPELPLAN: ARKTIS OCH BARENTS HAV

Från ett EU-perspektiv uppfattas länderna i Norden som likartade med god välfärd, ren miljö, engagemang i utvecklingsländer och lång tradition av samarbete. Samtidigt tävlar länderna på regeringsnivå med varandra om att ha den bästa välfärden och miljön. Ett område nordiska länder kunde enas om är Arktis. Det är geografiskt nära. Det är angeläget för jordens fortlevnad. En exploatering av naturresurserna i Arktis medför spänningar i en region nära Nordens gränser. Eller kan det fördjupa samarbetet mellan länderna kring bland annat fiske.

Diskutera i gruppen:

- Hur ser det ut i dina nordiska grannländer och vänorter med nära anknytning till Arktis? Vilka är vinnarna och förlorarna?
- Vad hette de stora upptäckarna av Arktis? Hur såg deras expeditioner ut jämfört med dagens?
- Blir du nyfiken på att resa till Arktis? Vad vill du se?

Vill du fördjupa dig mer, se forskningsresultat från Internationella Polaråret (www.ipy.org). Ett annat spår är säkerhetspolitik. Undersök vilka möjligheter och hot du ser med ökad trafik och utvinning av naturresurser i Arktis.

www.arenanorden.org

ARENA NORDEN

På www.arenanorden.org kan du lära dig mer om Norden och klimatet. Här hittar du mer material och länkar, samt aktuella nyheter på klimatområdet. Du har även möjlighet att ställa en fråga till vår expertgrupp, om det är något du och dina vänner i studiecirkeln funderar över och som ni inte kan hitta något svar på själva. Välkommen in!

E-KURS

Studiematerialet är kopplat till en e-kurs för att underlätta diskussioner mellan nordiska vänner. Den digitala e-kursen kan med fördel köras parallellt med studiematerialet. Här presenteras rörliga bilder, fördjupande länkar och möjlighet att ge skriftliga kommentarer. En gång i veckan hålls en telefonkonferens. För mer information, se www.arenanorden.org.

Bild: Helsingfors Stadsbibliotek

KÄLLOR

BBC News Europe
Dagens Nyheter
Der Spiegel
Greenhouse Gas Protocol
International Herald Tribune
IPY.org
Nordregio.se
Tidningarnas Telegrambyrå
Tallbergforum.org
Wikipedia

LÄNKAR

BarentsWatch.com
Conference of Parliamentarians of the Arctic Region
www.arcticparl.org
EEA.europa.eu
FN:s Havsrättsenhet
www.un.org/Depts/los/index.htm
Greenhouse Development Rights
www.ecoequity.org/GDRs
Hans Corell - www.havc.se
Norden.org, Norden.se
www.dn.se/arktisk

BÖCKER

Barents hav - gränsland
Vindar från Arktis
Värld av is

Arktis & Barents sund

Arktis

Ordet *Arktis* härstammar från grekiska *árktos* för björn. Namnet kan sägas betyda "landet under (stjärnbilderna) Stora björnen och Lilla björnen".

Många har siat om hur det ser ut vid Nordpolen. Vissa trodde att där fanns en öppning till jordens mitt, andra att isbältet var smalt och bakom det fanns det öppna vatten.

För att skydda miljön och naturfolk etablerades Arktiska rådet 1996.

Willem Barents (1550-1597)

År 1596 letade han efter Nordostpassagen till Stilla havet. Då upptäckte han Svalbard och Björn Oya. Vid Novaja Zemlja blev hans skepp sönderpressat av isen. Han dog under försöket att nå den ryska Kolahalvön i en mindre båt. Området Barents hav är namngivet efter honom.

Källa: Wikipedia

Arktisbor utan talan

ISBJÖRN

SÄL

RÄV

Bild: Yukon White Light & yeimaya & ucumari on Flickr.com (CC)

Norden och framtidens klimat

ARENA NORDEN

På www.arenanorden.org sker en daglig bevakning av klimatfrågan. Utgångspunkten är att vidga den svenska debatten genom att bevaka och kommentera det som sker kring klimatfrågan i de nordiska länderna och i det nordiska samarbetet. På Arena Norden finns det också material och information om studiecirkelarna, möjlighet att prenumerera på nyhetsbrev, ställa frågor till en expertgrupp och att delta i ett debattforum. Välkommen in på www.arenanorden.org!

Två rapporter om klimatet

Ladda hem dessa rapporter på www.arenanorden.org eller beställ dem på Föreningen Nordens kansli

Studiecirklar om klimatförändring, klimatpolitik och matens påverkan på klimatet

Föreningen Norden har tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan och Global Utmaning utvecklat studiecirkelarna "Norden och klimatet" och "Norden och klimatpolitiken".

Cirkelarna är fristående från varandra och riktar sig till dig som är intresserad av klimatfrågorna och klimatpolitik, men kräver inte att du har några större förkunskaper.

Dessutom kommer det att vara möjligt att gå e-kurser på samma teman, som med fördel kan genomföras mellan nordiska vänorter eller i andra nätverk.

Anmälan sker via www.sv.se eller www.arenanorden.org.

Om du vill delta i denna studiecirkel, kontakta din lokala avdelning i Vuxenskolan.

Norden och klimatet

- Träff 1: Global uppvärmning
- Träff 2: Nordisk uppvärmning
- Träff 3: Ny spelplan: Arktis
- Träff 4: Lokala klimatplaner

Norden och klimatpolitiken

- Träff 1: Internationella avtal
- Träff 2: Verktyg och roller
- Träff 3: Opinionsbildning i klimatfrågan
- Träff 4: Nordisk klimatstrategi

Vad i hela Norden ska vi äta egentligen?

Förutom ovanstående cirkel anordnas även en studiecirkel om matens påverkan på klimatet.

Vad i hela Norden ska vi äta egentligen?

- Träff 1: Ny nordisk mat
- Träff 2: S.M.A.R.T-mat
- Träff 3: Lokal mat
- Träff 4: Säsongsbetonad mat

Föreningen Nordens klimatprojekt genomförs i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan och Global Utmaning. Finansiellt stöd har erhållits av Nordiska ministerrådet, Harald Ellidins fond, Letterstedtska föreningen, Naturvårdsverket och Sveriges regering.

För mer information om projektet Norden och framtidens klimat se www.norden.se eller www.arenanorden.org
Alternativt kontakta oss på foreningen@norden.se eller 08-506 11 300.